

Віталій Мацько
(*м. Хмельницький*)

Творчість Віри Вовк в ореолі сакрального і літературознавчого штибу

Григорчук Ю. М. Проза Віри Вовк: виміри сакрального / Ю. М. Григорчук. – Брустурів : Дискурсус, 2016. – 364 с.

В українському філологічному просторі добре відоме ім'я письменниці-бориславчанки Віри Вовк (Селянської), яка багато років мешкає в далекому бразильському місті Ріо-де-Жанейро і перша поетична збірка якої побачила світ 1954-го. З того часу з-під пера «бджілки з-за океану» вийшли десятки книг, сотні високовартісних художніх творів, що поповнили духовну скарбницю української літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття.

З членами Нью-Йоркської групи Віра Вовк познайомилася наприкінці 1959 р., коли приїхала на рік до Нью-Йорку. 1966 р. уперше відвідала радянську Україну. Творчий набуток Віри Вовк – широкий і багатогранний. На еміграції (Мюнхен, Ріо-де-Жанейро, Нью-Йорк) і в Україні (Київ, Львів, Дніпропетровськ) авторка надрукувала чималу кількість книг поезій, прози, п'єс та перекладів (з португальської, німецької, французької мов на українську, та з української на португальську і німецьку мови). Художню практику письменниці аналізували С. Гординський, Л. Онишкевич, М. Жулинський, Ю. Ковалів, О. Астаф'єв, С. Павличко, В. Мацько, Б. Кравців, М. Тарнавська, Г. Кочур, Л. Тарнашинська, Ю. Покальчук та інші дослідники. Твори В. Вовк стали предметом захисту дисертаційних робіт Ю. Григорчук «Прозова творчість Віри Вовк: поетика сакрального», І. Жодані «Інтерсеміотичність у творчості письменників Нью-Йоркської групи (Емма Андіївська і Віра Вовк)».

І ось цьогоріч Ю. Григорчук надрукувала в Кам'янець-Подільській друкарні монографію «Проза Віри Вовк: виміри сакрального». Треба сказати, що це перша книжка про подвижницю української духовності, пропагандиста національної культури в зарубіжжі, якою є Віра Остапівна – лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка. Монографія, переплетена цушкою обкладинкою, справляє приємне враження, вдало проілюстрована не лише зовнішньо, а й внутрішньо. У передмові професор Л. Тарнашинська зацентрує на творчій співпраці автора й дослідниці: «Суголосність, яка пролягла поміж письменницею та дослідницею її творчості, – і через Текст, і через особисте

спілкування – дивовижна», така дослідницька проникливість «накладала особливу відповідальність – дошукатися саме тих ключів, які дадуть можливість бодай трохи привідкрити таємницю тієї чаші Грааля, що сповнює життя й творчість письменниці високим непроминальним сенсом» (с. 14). Цілком заслужена оцінка праці авторки монографії. Лише до цитати, оскільки йдеться про виміри сакрального, я би додав, що Ю. Григорчук поволі привідкриває не чашу Грааля, а Храм Грааля (з французької Graal – це чаша, переносне значення – таємна посудина), позаяк дослідниця уводить читача в простір високого духовного Собору, духовного світу, творчу лабораторію Віри Вовк.

Прикметно, що в основу літературознавчого аналізу лягли типологічний, порівняльно-історичний, біографічний, комплексно-системний наукові методи дослідження. Так, меандри (орнаменти) долі письменниці глибоко розкрито завдяки застосуванню біографічного методу в першому розділі «Меандри долі Віри Вовк: плинне і вічне». Власне Віра Вовк частково репрезентувала свою біографію у книгах «Духи й дервіші», «Спогади», «Мережа», «Човен на обрїю», «Бабине літо», однак авторка монографії підійшла до життєпису по-науковому, систематизувавши його в підрозділі «Від Борислава до Ріо-де-Жанейро» за топонімічними підпунктами (Борислав, Прага, Львівщина, Кути, Тюдів, Львів, Дрезден, Тюбінген, Курітиба, Ріо-де-Жанейро) тощо. Спершу читач відчувається ніби розгубленим, бо, занурившись в структуру тексту означеного підрозділу і вловивши науково-популярний стиль письма, схоплює себе на думці, для чого така скрупульозна біографічна деталізація життєпису літератора у монографічному дослідженні. Та це лише на перший погляд: подолавши разом з автором хронологічний рубіж, усвідомлюєш українську душу, ментальний спосіб специфічного світосприйняття, характерний для великої нації, що була позбавлена власної державності. Родина Віри Селянської на емігрантських шляхах і роздоріжжях не розгубила християнських правічних істин, національних чеснот, що їх перейняла від батьків, і десятиліттями у вільному світі засобами художнього слова активно поширює українську культуру – як реакція на явища оточуючої дійсності, спонука на виклики невблаганної долі.

Осиливши життєпис, дослідниця у такий спосіб розкрила формування світогляду, світобудови творчої особистості, спроектувавши інтенціональні розмисли у поле студювання поезики сакрального в аспекті інтегральної рефлексії правічних високих духовних істин, релігійно маркованих і суто літературознавчих концептів у прозі Віри

Вовк. Виявляє сакральне Юлія Григорчук крізь призму мотивів, тематичних індикаторів, літературної трансформації традиційних сюжетів, характеротворення персонажів, синкретичні жанри (містика, біблійні перекази, міфологічні оповіді, легенди) і констатує: «Сукупність цих виявів власне й формує поетику сакрального – систему творчих принципів і художніх засобів, за допомогою яких у літературному творі об'єктивуються сакральні смисли» (с. 75).

Науковець більш впевненіше, сміливіше почуває себе в наступних розділах монографічного дослідження «Сакральне у просторі художньої реальності: домінантні образи й мотиви», «Жанрово-стильова репрезентація поетики сакрального», «Об'єктивація сакрального в мові прозових творів Віри Вовк». Загострюючи увагу на екзистенціал-кодї малої прози, дослідниця добачила у ній, що екзистенціали перетворювалися в мотиви бунту проти реальності, проти самотності через розкриття психологічної ідеї бунту і духовного пафосу прозріння істини. Різка поляризація, контрастність мрії і дійсності, ідеального і матеріального, внутрішнього і зовнішнього, сакрального і плотського підсилюється проникненням дослідниці не лише у текстову, а й позатекстову структуру й уможливорює зазирнути в глибину індивідуально-творчого процесу письменниці, дешифрувати у філософському ключі реалізацію авторського міфопоетичного мотиву від задуму, зав'язки до розв'язки. Сугерує й динамізує читацьке сприйняття модерного прозового тексту побудова твору, доцільне поєднання всіх його компонентів у художньо-естетичну цілісність, що зумовлена світоглядною позицією, естетично-художнім ідеалом. Останній, слушно завважає Ю. Григорчук, «наскрізь органічний, укорінений в архетипних пластах української ментальності й оснований на аксіологічних підвалинах релігійного досвіду» (с. 265), а отже, «поетикальна маніфестація сакрального – одна з визначальних констант художнього світу Віри Вовк» (с. 266).

Певна річ, до наукового видання такого рівня можна висловити деякі побажання. Скажімо, різке слух діалектологічна дефініція «доробок», коли можна застосувати синонім спадщина або чітко вказати жанр прозових творів – повість, оповідання, новела, образок, новелета тощо. З нашого погляду, «заблукали» у додатках статті-дослідження авторки «Відображення світоглядних ідей Григорія Сковороди у творчості Віри Вовк», «Релігійні мотиви в поезії Віри Вовк і Яна Твардовського», які могли скласти окремих підрозділ першого розділу і підсилили б концепти світоглядних ідей, принципів, переконань письменниці на шляху пошуку форми моделювання різножанрових філософсько-естетичних художніх текстів у просторі *sacrum*. Але, як

мовиться, досконалості немає меж, бо в кожного своя думка і своя точка зору.

Монографічне дослідження Юлії Григорчук про сакральний світ у прозовій спадщині Віри Вовк демонструє глибину наукового пошуку та його реалізації, оприявнює самобутній стиль письменниці. Авторка комплексно аналізує художній світ прозаїка, жанрово-стильові та мовностилістичні виміри, логічно й аргументовано потлумачує основний зміст та результати досліджень за новітніми методологічними принципами, уникає бездоказових тверджень і тавтології, а отже, монографія Ю. Григорчук «Проза Віри Вовк: виміри сакрального» є вагомим внеском в розбудову новітньої української філологічної науки.